

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кафедра туризму і готельно-ресторанного бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ

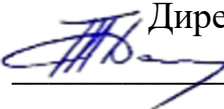
проректор

Руслан МИГУЩЕНКО

« 24 » вересня 2025 р

ПРОГРАМА

**АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 242 ТУРИЗМ,
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС»**

Директор ННІ ЕММБ
 Тарас ДАНЬКО

Протокол БЕМ-9 від 23.09.2025 р.

ПЕРЕДМОВА

Програму атестаційного екзамену розроблено відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм галузі знань 24 Сфера обслуговування для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, освітньої програми «Туристичний бізнес».

Атестаційний екзамен передбачає перевірку досягнення результатів навчання визначених Стандартом вищої освіти та освітньою програмою.

Голова робочої групи (гарант програми) – НОСИРСЬВ Олександр Олександрович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу

Члени робочої групи:

1. ЧАЙКА Тетяна Юріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу.
2. ЯКИМЕНКО-ТЕРЕЩЕНКО Наталія Василівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу.
3. СТРИГУЛЬ Лариса Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. До атестації допускаються здобувачі вищої освіти, що успішно завершили у повному обсязі засвоєння освітньої програми, яка розроблена у відповідності до вимог стандартів вищої освіти.

2. Атестаційний екзамен здійснюється у дистанційній формі за допомогою засобів Office 365. Під час проведення екзамену за затвердженим розкладом необхідно забезпечити ідентифікацію особи здобувачів освіти.

3. На екзамен виносяться тестові запитання та типові задачі, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

4. Передекзаменаційні консультації проводяться засобами відеоконференцій за затвердженим розкладом.

5. Екзаменаційне завдання складається із набору тестових завдань та практичних завдань, які дозволяють діагностувати рівень теоретичної та практичної підготовки здобувача освіти і рівень його компетентності. Виконання всіх завдань є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за екзамен в цілому.

6. Процедура проведення атестаційного екзамену:

- за 30 хвилин до початку атестації секретар екзаменаційної комісії (чи інша відповідальна особа) повинен розпочати відеоконференцію, долучити членів екзаменаційної комісії та здобувачів, допущених до атестації з обов'язковою ідентифікацією здобувачів;

- здобувачі відповідають на питання тестів, розв'язують практичні завдання, за потреби завантажують додаткові файли з відповідями протягом визначеного терміну.

7. Обов'язковим є дотримання безпеки в умовах військової агресії росії. У разі виникнення під час складання екзамену обставин непереборної сили здобувач освіти повинен негайно повідомити екзаменаторів або іншу відповідальну особу про ці обставини за допомогою визначеного каналу зв'язку (телефон, месенджер тощо), що перешкоджають його завершенню. За цих обставин можливість та час перескладання екзамену визначається членами екзаменаційної комісії та директором в індивідуальному порядку.

8. Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на засідання атестаційної комісії для складання екзамену, то в протоколі комісії відзначається, що він є «не атестованим» у зв'язку з неявкою на засідання комісії. Здобувачі освіти, які допущені до складання екзамену, але з об'єктивних причин не можуть взяти в ньому участь із використанням визначених університетом технічних засобів,

мають надати директорату та голові екзаменаційної комісії підтверджуючі матеріали до початку екзамену. У такому випадку екзаменаційною комісією має бути обраний альтернативний варіант складання екзамену.

9. Підсумкову оцінку формують на основі суми балів, отриманих автоматично за проходження теоретичних тестових питань та балів, виставлених членами екзаменаційної комісії після перевірки розв'язання задач другого блоку екзаменаційного завдання.

10. Голова екзаменаційної комісії оголошує здобувачам вищої освіти результати атестаційного екзамену та заносить їх до екзаменаційної відомості.

11. У випадку незгоди з оцінкою здобувач має право на апеляцію. Заява про апеляцію з візою директора інституту подається Ректору або проректору з науково-педагогічної роботи Університету в день проведення атестаційного екзамену після оголошення результатів атестації. Апеляція розглядається протягом трьох календарних днів із дня подачі заяви.

12. Загальний час проведення іспиту не повинен перевищувати три академічні години..

2. СТРУКТУРА ТЕСТОВОГО ЗАВДАННЯ

Атестаційний екзамен за освітньою програмою «Туристичний бізнес» складається з двох блоків:

- Перший блок включає в себе 50 теоретичних тестових питань з основних дисциплін професійної підготовки відповідно освітньої програми та навчального плану (2022 р.), а саме: «Туристичні ресурси України», «Економіка туризму», «Менеджмент туризму», «Організація туризму».

- Другий блок включає два практичних завдання, які передбачають розв'язання завдань з дисциплін професійної підготовки згідно освітньої програми.

3. ТЕМИ ТА КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

3.1. Навчальна дисципліна «Туристичні ресурси України»

Роль та місце туристичних ресурсів у туристичній діяльності. Сутність рекреаційних та туристсько-рекреаційних ресурсів. Основи класифікації туристичних ресурсів. Предметно-сутнісна та діяльнісна класифікація туристичних ресурсів. Антрактивна та ціннісна класифікація туристичних ресурсів. Проблеми проведення оцінки туристсько-рекреаційних ресурсів та її значення. Концепції та види оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів. Підходи

до оцінювання рекреаційно-туристичних ресурсів, процедури оцінювання. Природа як умова розвитку туризму. Класифікація природних ресурсів. Природні мінеральні води. Загальна характеристика водних рекреаційних ресурсів. Водосховища як особливий вид водних об'єктів для відпочинку і спорту. Водні рекреації і навколишнє середовище. Лісові та біотичні ресурси. Екологічне значення лісів. Рекреаційні функції лісів. Національні парки України та світу: розміщення, використання у рекреаційно-туристичній діяльності. Економічна оцінка лісових та біотичних ресурсів туристично-рекреаційного призначення. Історико-культурні туристські ресурси: сутність, класифікація та методика оцінки. Загальна характеристика історико-культурного потенціалу України. Стан та перспективи розвитку пам'яткоохоронної справи. Пам'ятки історії та культури України. Об'єкти світової спадщини Юнеско в Україні. Облік пам'яток архітектури та історичних міст. Історія досліджень печер в Україні. Спелеоресурси Тернопільської області. Печери Прикарпаття. Спелеоресурси України: розміщення, можливості використання. Історико-культурні ресурси Києва та Київської області. Київ як туристичний центр світового значення. Архітектурні пам'ятки Києва. Туристично-рекреаційний потенціал столичного туристичного регіону. Туристичні ресурси історичної Київщини. Київська область. Черкаська область. Туристичні ресурси Чернігівської області. Туристичні ресурси Полтавщини. Туристичні ресурси Лівобережної України. Загальна характеристика Слобожанщини. Харківська область. Сумська область. Туристично-рекреаційний потенціал Слобожанщини. Загальна характеристика Західної України. Туристичні ресурси історичної Галичини. Туристичні ресурси Буковини. Туристичні ресурси Закарпаття. Туристичні ресурси Західної України. Загальна характеристика Південної України. Одеська область. Миколаївська область. Херсонська область. Запорізька область. Донецька область. Луганська область. Дніпропетровська область. Кіровоградська область.

3.2 Навчальна дисципліна «Економіка туризму»

Сутність та зміст економіки туризму. Макроекономіка та мезоекономіка туризму. Туристична політика. Сутність туристичного ринку та умови його функціонування. Функції туристичного ринку. Механізм функціонування туристичного ринку. Туристичний кругообіг. Функції інфраструктури туристичного ринку. Середовище функціонування туристичного бізнесу. Сфери туристичного бізнесу. Виробничий туристичний бізнес. Організаційно-економічні основи туристичного бізнесу. Туристичне підприємство як відкрита соціально-економічна система. Функції, права та відповідальність туристичного підприємства. Механізм функціонування туристичного підприємства в сучасних економічних умовах. Фактори впливу на конкурентоспроможність

підприємства. Принципи концепції забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Основні критерії та показники конкурентоспроможності підприємства. Конкурентні переваги підприємства. Конкурентоспроможність туристичного продукту. Структура економічного потенціалу підприємства. Кадровий потенціал. Основні причини виникнення кризового стану туристичного підприємства. характеристика та класифікація персоналу підприємств галузі. Показники наявності та руху трудових ресурсів підприємства. Сутність, показники і методи виміру продуктивності праці персоналу. Основні засоби. Особливості основних засобів туристичних підприємств. Основні показники оцінки стану основних засобів у туристичних комплексах. Показники ефективності використання основних засобів туристичних підприємств. Оборотні засоби. Ефективність використання оборотних активів. Управління оборотними активами підприємства. Поняття заробітної плати та її функції. Системи та форми оплати праці. Виробничий процес в туризмі. Основні і допоміжні операції. Виробнича потужність організації в туризмі. Розрахунок виробничих потужностей організацій в туризмі. Оцінка ефективності використання виробничої потужності. Реалізація туристичних продуктів і послуг. Собівартість продукції (робіт, послуг). Види собівартості. Статті кошторису витрат. Калькуляція. Класифікація витрат. Виробнича собівартість тур продукту. Загальновиробничі витрати. Види витрат при формуванні туристського продукту. Принципи розрахунку собівартості туру. Етапи калькулювання собівартості тур продукту. Методи калькулювання турпродукту та готельного продукту. Методи визначення ціни. Витратні методи формування цін у туризмі. Методи визначення цін на основі попиту споживачів . Принципи формування стратегії ціноутворення в туризмі. Цінові стратегії туристичного підприємства. Сутність і класифікація доходів туристичного підприємства. Джерела формування доходу туристичного підприємства .

3.3 Навчальна дисципліна «Менеджмент туризму»

Сутність, суб'єкти і об'єкти туристичної індустрії, методи менеджменту туризму . Базові функції менеджменту сфери туристичної індустрії. Процес управління в менеджменті, планування як загальна функція менеджменту . Сучасний стан і особливості формування трудового потенціалу сфери туристичної індустрії, особливості підготовки кадрів туристичної індустрії України. Сутність туристичного маркетингу та сучасні світові тенденції ринку туристичної індустрії, особливості використання концепцій управління маркетинговою діяльністю туристичного підприємства. Кількісне визначення природно-ресурсного потенціалу: система основних видів оцінки. Менеджмент воднорекреаційних ресурсів. Менеджмент лісорекреаційних ресурсів. Менеджмент сільського туризму. Сучасні концепції регіонального розвитку,

управління туристичними ресурсами у контексті збалансованого розвитку. Менеджмент внутрішнього туризму в Україні. Управління рекреаційно-туристичною діяльністю на природоохоронних територіях. Основні напрями державного регулювання в туристичній діяльності, нормативно-правове забезпечення державного регулювання туристичної діяльності, регіональне управління туризмом, зарубіжний досвід державної політики у галузі туризму.

3.4 Навчальна дисципліна «Організація туризму»

Структура туристичної сфери, основні учасники та принципи організації туризму. Нормативно-правова база: Закон України «Про туризм», міжнародні угоди, ліцензійні вимоги, регулятивні документи, що визначають правила функціонування туристичної галузі. Процедури отримання ліцензії туристичними підприємствами, особливості сертифікації послуг та системи стандартів якості у сфері туризму, зокрема ISO, державні та галузеві стандарти. Процес створення туристичного підприємства: вибір організаційно-правової форми, реєстрація, внутрішня структура, функціональні підрозділи, кадрове забезпечення, взаємодія з партнерами. Етапи формування туристичного продукту: проектування маршруту, вибір послуг, ціноутворення, пакування. Методи просування: реклама, PR, участь у виставках, digital-маркетинг. Механізми реалізації через турагенції та онлайн-системи. Структура та етапи підготовки турів: розробка маршруту, оформлення документів, підбір послуг, організація супроводу. Особливості групових і індивідуальних подорожей. Основні типи договорів у туристичній сфері: з туристами, постачальниками послуг, партнерами. Особлива увага приділяється умовам договорів, відповідальності сторін, захисту прав туриста. Види транспорту, які використовуються в туризмі, вимоги до перевезень, логістичне планування маршрутів, укладання угод з транспортними компаніями. Роль трансферу в забезпеченні якості подорожі. Структура та типи засобів розміщення (готелі, хостели, апарт-готелі), їхні категорії, стандарти обслуговування. Вимоги до рекреаційних послуг, SPA-комплексів, курортної інфраструктури. Класифікація та особливості закладів харчування, специфіка харчування туристичних груп. Принципи формування меню, харчові звички туристів різних країн, стандарти безпеки харчування. Види страхування туристів: медичне, від нещасного випадку, багажу, відповідальності туроператора. Законодавче регулювання, особливості оформлення страхових полісів, взаємодія з страховими компаніями. Правила перетину кордонів, візові режими, митні процедури, карантинні вимоги. Загрози в туризмі (природні, соціальні, техногенні), система заходів безпеки, інструктажі та дії в надзвичайних ситуаціях. Роль супроводжуючого персоналу, державних структур та міжнародних організацій у забезпеченні безпеки мандрівників.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

1.1 Питання першого блоку містять один вірний варіант відповіді. Вірна відповідь на питання першого блоку (50 тестових питань) оцінюється в один бал (максимальна кількість 50 балів).

1.2 До другого блоку включено розв'язок завдань. Максимальна кількість балів за кожне завдання (2 завдання) складає двадцять п'ять балів (максимальна кількість 50 балів) та виставляється в тому випадку, коли окрім вірної відповіді, здобувач вірно описав хід розв'язання завдання. В іншому випадку сума балів зменшується. Здобувач має право надати розв'язок завдання або безпосередньо у призначеному для цього полі екзаменаційного завдання або у прикріпленому до нього файлі.

Максимальна сума балів за успішне складання атестаційного екзамену за освітньою програмою «Туристичний бізнес» складає 100 балів.

Оцінювання атестаційного екзамену здійснюється згідно 100 бальної шкали (табл.1).

Таблиця 1 – Шкала оцінювання знань та умінь: національна та ECTS

Рейтингова оцінка, бали	Оцінка ECTS	Національна оцінка
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
75-81	C	Добре
64-74	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно
35-59	FX	Незадовільно
1-34	F	Незадовільно

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко І.І. Туристське краєзнавство з основами безпеки в туризмі. Хрестоматія до вивчення дисципліни для здобувачів ОР Бакалавр спеціальності 242 «Туризм». Київ. КНУ імені Т. Шевченка. 2022. URL: <https://tinyurl.com/4mcnws6v>

2 Мальська М., Паньків Н. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В., 2022. 534 с. URL: <https://tinyurl.com/2x7an4wz>

3 Немець Л. М., Г. О. Кулешова, А. В. Соколенко. Туристсько-рекреаційні ресурси світу : навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 102 с. URL: <https://tinyurl.com/z2y92fm5>

4 Туристські ресурси України : підручник / М. М. Поколодна, Т. В. Гордієнко, І. Л. Полчанінова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 222 с. URL: <https://tinyurl.com/y89ujajt>

5. Туризм і рекреація : бакалаврський курс: навч. посібн. для студентів спеціальності 242 «Туризм і рекреація» першого (бакалаврського) рівня освіти усіх форм навчання. Ч. 1. / за ред. проф. Н. В. Якименко-Терещенко. – Харків: Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». 2023. 573 с. URL: <https://tinyurl.com/25v6b36p>

6. Якименко-Терещенко Н.В., Чайка Т.Ю., Мартинова В.В. Економіка туризму: навч. посібн. Харків: Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». 2024. 185 с.

7. Менеджмент туризму: навч. посібник / І. Б. Андренко, О. М. Кравець, І. М. Писаревський ; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 402 с.

8. Іванунік В.О. Туристичний менеджмент : навч. посіб. / В.О. Іванунік І-229 Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с.

9. Організація туризму : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О. М. Перепелюк. Умань : Сочінський М.М., 2022. 128 с.

10. Демко В. С., Колокольчикова І.В. Д30 Основи туристичної діяльності: теорія і практика: навчальний посібник. Запоріжжя, 2025. 207 с.

11. Балабаниць А. В. Організація туризму [Електронний ресурс] : навч. посібник / А. В. Балабаниць. – Київ : МДУ, 2024. – 449 с. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6037>

12. Організація туристичних подорожей : навч.-метод. посіб. / Павло Кучер, Оксана Никига, Костянтин Лабарткава, Діана Цесьців, Соломія Мороз. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2024. 136 с

2. ПРИКЛАД ПИТАНЬ ЕКЗМЕНАЦІЙНОГО ЗАВДАННЯ

Питання першого блоку

(одна вірна відповідь, 1 бал):

1. Чому рекреаційне використання лісів потребує дотримання принципів сталого розвитку?

- а) тому що неконтрольований туризм може сприяти зростанню популяції диких тварин;
- б) тому що надмірна кількість відвідувачів може погіршити естетичне враження від лісу;
- в) тому що без обмежень у використанні лісів для відпочинку можливе виснаження екосистем, порушення природних процесів і деградація середовища;
- г) тому що лісові території заборонено використовувати для будь-якої діяльності, окрім наукових досліджень.

2. Який із зазначених заходів є найбільш системним та ефективним при організації туризму в зонах підвищеної техногенної небезпеки?

- а) проведення екскурсій у години з найменшою відвідуваністю;
- б) регулярне оновлення планів евакуації, навчання персоналу діям у НС, створення системи оповіщення і проведення інструктажів;
- в) забезпечення туристів картами та довідковими матеріалами;
- г) заборона фотографування небезпечних об'єктів.

3. Яка з наведених стратегій є найбільш збалансованою для туристичної компанії, яка прагне відповідати вимогам якості на міжнародному ринку?

- а) комбіноване використання ISO 9001, принципів GSTC і внутрішніх регламентів для контролю якості;
- б) впровадження лише національних стандартів з урахуванням місцевої специфіки та мінімізації витрат;
- в) орієнтація на європейські EN-стандарти як достатню базу для участі у глобальному ринку послуг;
- г) використання загальних підходів до сталого туризму без фокусування на конкретних міжнародних системах.

4. Ви є членом команди, яка готує презентацію про значення українських об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО для міжнародного туристичного форуму. Який підхід до формування змісту найбільш ефективно поєднує культурну унікальність, туристичну привабливість та вимоги охорони пам'яток?

- а) зосередитися лише на історичних фактах об'єктів, не акцентуючи на сучасному туристичному потенціалі;
- б) підкреслити комерційні можливості об'єктів як ресурсів для розвитку інфраструктури та прибутку;
- в) побудувати презентацію навколо проблем фінансування, вимагаючи збільшення коштів на охорону спадщини;
- г) представити об'єкти як цінності світового значення, демонструючи їх унікальність, вразливість і необхідність збереження для майбутніх поколінь.

Питання другого блоку

(обов'язковим є наведення повного розв'язання практичного завдання, 25 балів за кожне завдання):

Завдання 1.

Туроператор «Тревел Вайб» і партнерський готель «Асоль» працюють у популярному гірському курорті. Високий сезон (зима, грудень–березень) приносить підприємствам 70 % річної виручки завдяки великому попиту на гірськолижні тури. У міжсезоння (квітень–листопад) завантаженість готелю падає до 30 %, а обсяг турів скорочується втричі. Персонал змушений працювати неповний день, прибутки падають, і керівництво хвилюється, що без змін підприємства можуть втратити конкурентні позиції.

Керівники туроператора та готелю звернулися до аналітичної групи з проханням розробити нову концепцію «Сезон цілий рік», яка дозволить:

- збільшити обсяги турів у міжсезоння на 40 %.
- підвищити завантаженість готелю хоча б до 60 % у міжсезоння.
- забезпечити більш рівномірне завантаження персоналу й ресурсів

протягом року.

Вхідні дані:

Готель має 120 номерів, 2 конференц-зали, SPA-центр і ресторан. Туроператор спеціалізується на гірськолижних турах та «все включено». Середня ціна туру – 15 000 грн у високий сезон і 10 000 грн у низький сезон. У місті є аеропорт, але більшість клієнтів приїжджає автобусами. Конкуренти вже пропонують оздоровчі тури, але без особливих новинок.

Завдання до кейсу:

1. Проаналізуйте сильні й слабкі сторони підприємств і їхніх продуктів.
2. Запропонуйте 3–4 нові продукти або послуги, які можна просувати в міжсезоння.
3. Опишіть, які зміни треба внести у виробничу програму туроператора
4. Запропонуйте маркетингові інструменти для просування нових продуктів.
5. Обґрунтуйте, як ваші пропозиції допоможуть досягти поставлених цілей.

Завдання 2.

Для ухвалення управлінського рішення по кадрам необхідно визначити середньооблікову чисельність обслуговуючого персоналу на плановий період на основі посадкових місць ресторану готельного комплексу. При розрахунках урахувати наступне: підприємство працює в безперервному режимі в 2 зміни; має 14 обідніх столів на 68 посадкових місця; норма обслуговування одним офіціантом 6 посадкових місць; час обов'язкових відпусток - 24 календарних днів, середня тривалість невиходів одного офіціанта на роботу з поважних причин - 6 днів у рік, а прогули - 2 дні.